

โรคขาดศักดิ์ศรีของความเป็นคนอย่างรุนแรง

(Severe Human Dignity Deficiency Disease)

ประเวศ วะสี

ถามว่าการระเบิดเรื่อง “ทาส” ของคุณเสนาะ เทียนทอง เป็นอาการของอะไร ?

ตอบว่าเป็นอาการของโรคโรคหนึ่ง เรียกว่า “โรคขาดศักดิ์ศรีของความเป็นคนอย่างรุนแรง”

ในภาษาอังกฤษเรียกว่า Severe Human Dignity Deficiency Disease (SHD³)

ไม่ใช่คุณเสนาะคนเดียวที่เป็นโรคนี้ ในประเทศนี้ยังมีคนอื่นอีกเป็นจำนวนมากที่เป็นโรคนี้ถือเป็นโรคระบาดรุนแรงทีเดียว และทำให้ประเทศไทยอ่อนแอ เมืองไทยจะแข็งแรงได้ต้องรักษาโรคนี้ให้ได้ ถ้าเข้าใจก็รักษาไม่ยาก ในขั้นต้นจะอธิบายสังขมพื้นฐานของเรื่องนี้ก่อน อาการของโรคและการรักษาดังต่อไปนี้

ความเป็นคนคือสิ่งที่มีคุณค่าสูงสุด

ในทางชีววิทยาคนเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง แต่มนุษย์ต่างจากสัตว์ตรงที่มีคุณค่า

มนุษย์แปลว่าผู้ที่มีจิตใจสูง ความมีจิตใจสูงคือคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หรือหัวใจของความเป็นมนุษย์

มนุษย์ทุกคนมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีคุณค่า และมีศักยภาพในตัวเอง

นั่นคือสังขมพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน

ศีลธรรมพื้นฐานคือการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

ศีลธรรมพื้นฐานนี้เป็นรากฐานของคุณค่าต่างๆ ในสังคม เช่น ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน สิทธิสตรี สิทธิเด็ก สิทธิคนพิการ ความเป็นธรรมทางสังคม เป็นต้น

ประชาธิปไตยต้องมีรากฐานมาจากศีลธรรมพื้นฐานคือการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน จึงจะเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สร้างความเป็นธรรมทางสังคม และสันติสุขได้ แต่ถ้าปราศจากศีลธรรมพื้นฐาน ประชาธิปไตยเป็นเพียงรูปแบบและกลไก ก็จะนำไปสู่กลไกต่างๆ นานา ทำให้ไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมทางสังคม และสันติสุขได้

ถ้าทุกคนรู้สึกมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีคุณค่า มีศักยภาพ มีสิทธิแห่งความเป็นคน จะมีความสุขซึมซาบอยู่ในเนื้อในตัว มีความภูมิใจ มีความมั่นใจในตัวเอง

ความมั่นใจในตัวเอง จะทำให้เกิดความมั่นใจแห่งชาติ ทำให้ประเทศไทยแข็งแรง

ในทางตรงข้าม ถ้าคนไทยส่วนใหญ่ไม่มีเกียรติ ไม่มีศักดิ์ศรี ไม่มีศักยภาพ ไม่มีสิทธิแห่งความเป็นคน จะมีความทุกข์ความอึดอัด ความเศร้าหมอง ไม่มีศรี ไม่มีมีความภูมิใจ ไม่มีมีความมั่นใจในตัวเอง

ความไม่มั่นใจในตัวเองของคนจำนวนมากทำให้เกิดความไม่มั่นใจแห่งชาติ ทำให้ประเทศอ่อนแอ แก้ปัญหาไม่ได้ และวิกฤติเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

เรื่องเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนจึงสำคัญยิ่งนัก เป็นรากฐานของความแข็งแรงและความถูกต้องของบ้านเมือง ของความสุขแต่ละบุคคล และของสันติสุขเป็นส่วนรวม

สังคมใดที่มีโครงสร้างทางดิ่ง คือมีความสัมพันธ์กันเชิงอำนาจระหว่างคนที่มีอำนาจข้างบนกับคนไม่มีอำนาจข้างล่าง เศรษฐกิจจะไม่ดี การเมืองจะไม่ดี และศีลธรรมจะไม่ดี คนส่วนใหญ่ไม่มีเกียรติ ไม่มีศักดิ์ศรี ประเทศอ่อนแอ แก้ปัญหาไม่ได้ และวิกฤติเข้าเรื่อย ๆ

ประเทศต่างๆ จึงดิ้นรนต่อสู้เพื่อปรับเปลี่ยนสังคมอำนาจนิยมไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย และความเป็นประชาสังคม (civil society) ประชาสังคมหมายถึงสังคมที่ผู้คนมีความเสมอภาค และเข้ามารวมตัวร่วมคิด ร่วมทำกันเต็มสังคม การที่คนมีความเสมอภาคและเข้ามารวมตัวร่วมคิดร่วมทำกันเต็มสังคม เรียกว่ามีโครงสร้างสังคมทางราบ

สังคมที่มีโครงสร้างทางราบ เศรษฐกิจจะดี การเมืองจะดี และศีลธรรมจะดี

สัจจะก็คือ ในที่สุดสังคมทุกสังคมจะต้องดิ้นรนไปสู่การมีประชาธิปไตยและการเป็นประชาสังคม

เพราะธรรมชาติมนุษย์ย่อมดิ้นรนไปสู่อิสรภาพ ไม่มีใครอยากเป็นทาส

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่มุ่งเชิดชูศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิของความเป็นคนหรือสิทธิมนุษยชน การเมืองของพลเมือง ความเป็นประชาสังคม ตัวอย่างเช่น

“มาตรา ๔ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา ๓๙ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น.....

มาตรา ๔๒ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ.....

มาตรา ๗๖ รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง..... รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ”

เป็นต้น

อีกทั้งบัญญัติให้องค์กรอิสระต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือของประชาชนในการตรวจสอบและคานอำนาจ เพื่อให้เรื่องต่าง ๆ มีความถูกต้อง ทุกคนจะได้มีเกียรติ และบ้านเมืองเป็นไปด้วยดี

ท่ามกลางอุดมคติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญดังกล่าว ไม่น่าเชื่อว่ามีคนไทยบางคนมีพฤติกรรมตรงข้ามโดยสิ้นเชิง ต้องการให้คนทั้งหมดฟังเขาคนเดียว ไม่ต้องการให้องค์กรอิสระมีความสามารถในการตรวจสอบ ไม่ต้องการให้สื่อมวลชนวิพากษ์วิจารณ์ ไม่ต้องการให้นักวิชาการมีความเห็นที่เป็นอิสระ ไม่ต้องการให้มีฝ่ายค้านที่ตรวจสอบได้อย่างเข้มแข็ง อยากให้คนในพรรคอยู่เงียบๆ รัฐมนตรีและข้าราชการก็ไม่ต้องคิดอะไรเอง ฟังข้าพเจ้าแต่ผู้เดียวแล้วจะดี

จะเป็นไปได้อย่างไรที่จะให้คนทั้งประเทศสยบยอมให้คนคนเดียวสั่งซ้ายหันขวาหัน มันไม่ผิดธรรมชาติของมนุษย์มากเกินไปหรือ

คนไม่ใช่ควาย

ที่จะบอกว่าเอ็งทำงานไปเรื่อยๆ อย่าหือ ข้าจะหาหญ้าให้เอ็งกินเอง

สำหรับคนแล้วเป็นไปได้ที่จะบอกว่าเอ็งอยู่เฉยๆ ข้าจะหาตั้งค้ให้เอ็งใช้เอง ผู้ปกครองที่คิดอย่างนั้นจะอันตรายต่อตัวเองในที่สุด เช่น ประธานาธิบดีปักจุงฮีของเกาหลีใต้ ซึ่งเป็นคนขยัน และซื่อสัตย์พยายามพัฒนาเศรษฐกิจของเกาหลีอย่างก้าวกระโดด แต่ปกครองแบบเผด็จการ คนเกาหลีไม่ใช่ควายที่จะพอใจต่อการมีหนี้สินกันเท่านั้น เขาเป็นคน เขาต้องการมีเกียรติและมีศักดิ์ศรี ปักจุงฮีจึงถูกฆ่าตายในที่สุด

การแสดงออกของคุณเสนาะ เทียนทอง คืออาการโรคขาดศักดิ์ศรีของความเป็นคน ความเป็นคนที่มีอยู่ในคนทุกคน จะทนต่อการเป็นโรคขาดศักดิ์ศรีของความเป็นคนไม่ได้นาน ในที่สุดจะระเบิดออกมา โรคขาดศักดิ์ศรีของความเป็นคนมีอาการแสดงได้หลายอย่าง เช่น เศร้าหมอง เบื่อหน่าย อึดอัด เครียด ฆ่าตัวตาย ทำร้ายคนอื่น ก่อความรุนแรง เช่น นักเรียนอาชีวะตีกัน รวมไปถึงความรุนแรงที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็เป็นเรื่องของการขาดศักดิ์ศรีของความเป็นคนด้วยเหมือนกัน

คนไทยมีหลายเชื้อชาติและศาสนา มีวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายไปตามชุมชนต่างๆ ที่เรียกว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือพหุวัฒนธรรม แต่ระบบราชการเป็นอำนาจที่รวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลาง ไม่เข้าใจและไม่เห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทุกชุมชนท้องถิ่นถูกทำให้ไม่มีเกียรติไม่มีศักดิ์ศรี ประเทศจึงอึดอัดอ่อนแอและปะทุไปสู่ความรุนแรงได้

เป็นเรื่องอันตรายอย่างยิ่ง ที่สังคมที่มีปัญหาซับซ้อนและยากที่จะมีคนขึ้นเป็นนกขี้ไม้เป็นไม้อยู่คนเดียว โดยคนทั้งหมดไม่มีส่วนร่วม บ้านเมืองจะแก้ปัญหาไม่ได้ หลงทาง และวิกฤติเข้าเรื่อย ๆ ปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้จะแก้ได้หรือถ้าคนทั้งหมดไม่มีเกียรติไม่มีศักดิ์ศรี คอร์รัปชันที่จะผุดเป็นดอกเห็ดจะแก้ได้หรือถ้าขาดกลไกตรวจสอบที่เป็นอิสระ เศรษฐกิจจะไม่วิกฤติหรือถ้าทิศทางการพัฒนาตรงข้ามกับศาสนธรรม ในเรื่องสันติสุขวิธีธรรม แต่กระตุนการบริโภคอย่างเกินเลย ไม่นับความเสื่อมเสียทางศีลธรรมที่ประดังมา ลำพังเรื่องพลังงานก็ไม่มีคำตอบแล้ว เพราะกระตุนการบริโภคก็กระตุนให้ใช้พลังงานมากขึ้น แล้วเมื่อน้ำมันขึ้นราคาก็จะตายทั้งเป็น เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ประเทศอ่อนแอ แตกแยก และเกิดมิลิแทเรียลขึ้นได้

คนไทยจึงควรเกิดจิตสำนึกใหม่

สำนึกในเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนของเราทุกคน สำนึกว่าเราทุกคนมีศักยภาพ สำนึกว่าเรามีความรู้ที่อยู่ในตัวที่ได้มาจากประสบการณ์ชีวิตและการทำงาน เมื่อมีสำนึกดังนี้ เราจะมีคามภูมิใจ และมีความมั่นใจในตัวเอง

เมื่อเรามีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความเป็นคนเสมอกัน สามารถรวมตัวร่วมคิดร่วมทำเรื่องดีๆ ช่วยกันขจัดสิ่งที่ไม่ดีออกไปจากสังคม จะสามารถสร้างความถูกต้องเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในแผ่นดินได้

ปัญหาของบ้านเมืองแก้ไม่ได้ด้วยการขาดศีลธรรม

แต่จะแก้ได้ด้วยศีลธรรมพื้นฐาน คือการเคารพศักดิ์ศรี และคุณค่าแห่งความเป็นคน ของคนไทยทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
